

RAHVUSARHIIV

HINDAMISOTSUS

13. mai 2014 nr 14-1-1.7/32

Vanglate dokumentide hindamine
arhiiviväärtuse väljaselgitamiseks

I ÜLDOSA

1.1 HINDAMISE ALUS

Hindamise alus on arhiiviseaduse (RT I, 21.03.2011,1) §7 lg2, mille kohaselt Rahvusarhiiv selgitab avalikku ülesannet täitva asutuse või isiku dokumente hinnates välja arhivaalid.

Rahvusarhiivi 30.12.2011. a hindamisotsuse nr 548 järgi on vanglad arhiivimoodustajad ehk asutused, kelle tegevuse käigus võib tekkida arhiiviväärtuslikke dokumente.

1.2 HINDAMISE EESMÄRK JA ULATUS

Hindamise eesmärk on välja selgitada vanglate tegevuse käigus loodud ja saadud dokumentide arhiiviväärtus.

II HINDAMISE LÄBIVIIMINE

2.1 HINDAMISE ALUSDOKUMENDID

Hindamisel lähtuti arhiiviseadusest, arhiivieeskirjast, Rahvusarhiivi hindamispoliitika ja -strateegia põhimõtetest (kinnitatud riigiarhivaari 15.02.2010. a käskkirjaga nr 10), Justiitsministeeriumi vanglate dokumentide tüüploetelust (koostatud 2011. a), vanglate dokumentide loeteludest, Justiitsministeeriumi vanglate arhiivi poolt esitatud arhiivinimistutest ja arhivaalide loeteludest.

2.2 ARHIIVIMOODUSTAJA ÜLEVAADE JA HINNATAVATE DOKUMENTIDE KONTEKST

Nõukogudeaegsed kinnipidamisasutused allusid ENSV Siseministeeriumi vabariikliku alluvusega allüksusele – Parandusliku Töö Valitsusele. Vangla oli vabadusekaotusega karistatud isikute või eeluurimise all olevate isikute kinnipidamiskoht. Levinuim oli koloonia tüüpi vangla (nimetused nt ITK-2, ITU-2, JUM-422/2), mis oli jagatud elutsooniks ja töötsooniks. Olid ka uurimisisolaatorid ning kasvatusliku töö koloonia alaealiste õigusrikkujate kinnipidamiseks. Vanglad olid repressiivorganid. Eesmärk oli süüdimõistetute isoleerimine ühiskonnast ning nende tööle rakendamine, alaealiste puhul ka hariduse andmine.

Nõukogudeaegsed kinnipidamisasutuste nimetused muudeti ENSV Siseministeeriumi 17.05.1990. a käskkirjaga nr 67, uus nimetus – parandusliku töö koloonia. Sama käskkirjaga moodustati Parandusliku Töö Valitsuse baasil Kohtuotsuste Täitmise Ameti ja anti tema alluvusse parandusliku töö kolooniad, parandusliku töö asunduskolooniad, eeluurimisisolaator nr 1, Harku, Maardu, Pärnu ja Tallinna ravi- ja tööprofülaktoorium, Tallinna süüdimõistetute haigla ja rajoonide täitevkomiteede siseasjade osakondade paranduslike tööde inspeksioonid ning erikomandatuurid. Kohtuotsuste Täitmise Ameti õigusjärglase Riikliku Kinnipidamiskohtade Ameti peadirektori 03.05.1994. a käskkirjaga nr 81 nimetati kinnipidamisasutused vanglateks.

Iseseisvuse taastanud Eestis asunud kinnipidamisasutusi on reorganiseeritud, liidetud ning likvideeritud. Alates 1991. a on Eesti Vabariigis tegutsenud järgmised kinnipidamisasutused (loetelus on rasvases trükis märgitud hetkel tegutsevate vanglate nimetused):

- Keskvangla – endine Urimisisolaator nr 1, lõpetas tegevuse 2002. a (justiitsministri 07.10.2002. a käskkiri nr 466);
- Rummu vangla – endine Parandusliku Töö Koloonia nr 3, liideti 01.01.2001. a Murru vanglaga (justiitsministri 06.11.2000. a käskkiri nr 317);
- Ämari vangla – endine Parandusliku Töö Koloonia nr 4, liideti 01.12.2007. a Murru vanglaga (justiitsministri 28.09.2007. a määrus nr 39);
- Sooniste vangla – endine Parandusliku Töö Asunduskoloonia nr 6, lõpetas tegevuse 1996. a (justiitsministri 18.10.1996. a käskkiri nr 143);
- Pärnu vangla – endine Urimisisolaator nr 2, ajavahemikul 1992.–1994. a Pärnu Munitsipaalvangla, suleti 15.01.2007. a (justiitsministri 13.11.2006. a määrus nr 31);
- Viljandi vangla – endine Viljandi Kasvatustöö Koloonia, 1992.–1994. a Viljandi Noortevangla, lõpetas tegevuse 01.05.2008. a (justiitsministri 11.04.2008. a määrus nr 15);
- Rummu avavangla – tegutses 2001.–2003. a, alates 01.04.2004. a liideti Murru vanglaga (justiitsministri 05.03.2004. a määrus nr 20);
- Maardu vangla – endine Maardu arestimaja (Kinnipidamiskohtade Ameti 22.11.1993. a käskkiri nr 206), liideti 2004. a Tallinna vanglaga (justiitsministri 06.10.2004. a määrus nr 68);
- Kohtla-Järve vangla – endine Kohtla-Järve Erikomandatuur (Kinnipidamiskohtade Ameti 29.12.1993. a käskkiri nr 219), suleti 1997. a (justiitsministri 18.10.1996. a käskkiri nr 143);
- Murru vangla – endine Parandusliku Töö Koloonia nr 2, alates 15.01.2011. a Harku ja Murru vangla (justiitsministri 30.11.2010. a määrus nr 43). Vangla Murru territoorium suleti 31.12.2012. a;
- Harku vangla – endine Parandusliku töö koloonia nr 1, alates 15.01.2011. a **Harku ja Murru vangla** (justiitsministri 30.11.2010. a määrus nr 43);
- **Tallinna vangla** – endine Parandusliku Töö Koloonia nr 5;
- **Tartu vangla** – moodustati justiitsministri 13.12.2000. a määrusega nr 74;
- **Viru vangla** – moodustati justiitsministri 13.06.2006. a määrusega nr 20.

14.06.2000. a vastu võetud vangistusseaduse §105 kohaselt on vangla Justiitsministeeriumi valitsemisalas olev valitsusasutus, mille ülesandeks on vangistuse ja eelvangistuse täideviimine. Vangla moodustab ning selle põhimääruse, koosseisud ja vangla sisekorraeeskirja kehtestab justiitsminister määrusega. Vanglat juhivad direktor.

Vangla ülesandeks on korraldada kinnipeetavate ja vahistatute kinnipidamist ning kriminaalhooldust; suunata kinnipeetavad ja kriminaalhooldusalused õiguskuulekale käitumisele, kavandada kinnipeetava ja kriminaalhooldusaluse karistuse täideviimist, tagada

kinnipeetavatele ja vahistatutele tervislik eluruum, toit ja riietus; korraldada kinnipeetavatele ja vahistatutele tervishoiuteenuse, sotsiaalhoolekande, huvialategevuse ja raamatukoguteenuse osutamist ning tagada usuliste vajaduste rahuldamine; suunata kinnipeetavad ja vahistatud hariduse omandamisele; tagada kinnipeetute tööhõive ja vabanemiseelne ettevalmistus; toimetada kohtueelset menetlust ja kohtuvälist menetlust seaduses sätestatud juhtudel; korraldada vanglas jälitustegevust; koguda vangla tegevust kajastavaid statistilisi andmeid ja esitada asjakohaseid aruandeid; majandada vanglale vallata antud riigivara ning täita muid vanglale antud ülesandeid. Seoses 20.03.2008. a vastu võetud kriminaalhooldusseaduse, vangistuseseaduse ja kohtute seaduse muutmise seadusega anti kriminaalhoolduse korraldamine alates 01.06.2008. a üle vanglatele.

2.3 HINDAMISE KÄIK

Hindamise viisid läbi Riigiarhiivi Rakvere osakonna juhataja Liisa Sooväli ja arhivaar Mariann Jalakas, kogumisosakonna arhivaar-inspektorid Mare Rasva ja Kersti Kenk, kes külastasid Justiitsministeeriumi arhiivi ja vanglaid. Tutvuti vanglate dokumendi- ja arhiivihalduse korralduse ja hinnatavate dokumentidega. Nõuandeid jagasid Justiitsministeeriumi vanglate osakonna karistuse täideviimise talituse juhataja Priit Post, taasühiskonnastamise talituse nõunik Velli Ehasalu, kantselei juhataja Liis Laaneloog, arhivaar Reet Kukk, Harku ja Murru vangla üldosakonna spetsialist Olga Kugal, Tallinna vangla üldosakonna spetsialist Kristiina Sotnik, Viru vangla üldosakonna spetsialist Kristiina Rokka.

Vanglate dokumentide hindamisega seotud küsimusi arutati Rahvusarhiivi hindamiskomisjoni koosolekul 18.12.2013. a ja 09.04.2014. a.

Dokumentide arhiiviväärtuse väljaselgitamisel on arvestatud arhiivimoodustajate olulisust, teabe unikaalsust, uurimispotentsiaali, kogumistraditsiooni, seotust muu teabega ja teabe säilitamiseks vajalikku ressursi.

Nõukogudeaegsed kinnipidamisasutuste arhiivid on Riigiarhiivile üle antud ENSV Siseministeeriumi arhiivi koosseisus. Riigiarhiivis on säilitamisel järgmised 1991. a tegevust jätkanud kinnipidamisasutuste arhivaalid:

- Parandusliku Töö Kooloonia (edaspidi PTK) nr 5, hilisem Tallinna vangla (ERAF.80SM 1949–1986);
- PTK nr 2, hilisem Murru vangla (ERAF.79SM 1945–1981);
- PTK nr 3, hilisem Rummu vangla (ERAF.92SM 1961–1976);
- Viljandi Kasvatustliku Töö Kooloonia, hilisem Viljandi vangla (ERAF.91SM 1954–1975);
- Eeluurimisisolaator nr 1, hilisem Keskvangla (ERAF.88SM 1944–1984);
- PTK nr 1, hilisem Harku vangla (ERAF.78SM 1949–1983);
- Türm nr 4, hilisem Pärnu vangla (ERAF.89SM 1945–1963).

Hindamise käigus leiti, et lähtudes Riigiarhiivi kogumistraditsioonist kuuluvad seni kogutud kinnipidamisasutuste dokumendid (kuni 1990. a lõpuni) Riigiarhiivi arhiivide koosseisu.

Hindamise käigus tehti kindlaks, et vanglate tegevuse käigus alates 1991. a loodav arhiiviväärtuslik teave (analüüsid, uuringud ja arengukavad, aastaaruanded kinnipeetavate liikumise ja koosseisu kohta, aktid vanglate kontrollimisest, vanglate auditeerimise aruanded) on saanud arhiiviväärtuse Vanglate Ameti hindamise (Riigiarhiivi 03.04.2013. a hindamisotsus nr 20) ja Justiitsministeeriumi dokumentide hindamisega (riigiarhiivi 25.04.2013. a hindamisotsus nr 27 ja 02.07.2013. a hindamisotsus nr 58). Hindamise läbiviimisel selgus, et vanglates loodavad ja saadavad dokumendid sisaldavad suurel määral

isikustatud teavet ning omavad eelkõige väärtust vangla tegevuse järjepidevuse tagamisel. Vanglate tegevuse käigus loodud ja saadud dokumendid ei sisalda poliitike ja haldusprotsesside kujundamist peegeldavat informatsiooni, samuti ei täienda need olulisel määral teadmist Eesti ühiskonna arengusuundadest.

III HINDAMISOTSUS

3.1 Arhiiviväärtuslikud on järgmised dokumendid kuni 1990. a lõpuni:

- 3.1.1 Parandusliku Töö Koloonia nr 2 direktori põhitegevuse alased käskkirjad;
- 3.1.2 Parandusliku Töö Koloonia nr 3 koloonia ülema põhitegevuse käskkirjad, koloonia ülema käskkirjad kinnipeetavate kohta;
- 3.1.3 Parandusliku Töö Koloonia nr 5 direktori käskkirjad kinnipeetavate kohta;
- 3.1.4 Eeluurimisisolaatori nr 1 direktori põhitegevuse käskkirjad, kirjavahetus kinnipeetavate kohta, ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi komisjoni toimik kinnipeetavate vabastamisest;
- 3.1.5 Viljandi Kasvatusliku Töö Koloonia direktori põhitegevuse ja isikkoosseisu käskkirjad, tööõnnetuste aktid ja uurimismaterjalid ning kirjavahetus, uurimismaterjalid vabanenud kinnipeetavate eluviisi kohta, kirjavahetus kinnipeetavate meditsiinilise teenindamise kohta, kvalifikatsioonikomisjoni protokollid kinnipeetavatele kutsetunnistuse omandamise kohta.

3.2 Vanglate tegevuse käigus alates 1991. a loodud ja saadud ning edaspidi loodavad ja saadavad dokumendid ei ole arhiiviväärtuslikud.

IV HINDAMISOTSUSE RAKENDAMINE

Arhiiviväärtuslikuks hinnatud dokumendid kuuluvad üleandmisele Rahvusarhiivi vastavalt arhiivieeskirjale.

Arhiiviväärtuseta dokumentide haldamiseks lisavad vanglad dokumentide loetellu ja arhiivi koosseisu ülevaatesse dokumentide juurde märke **H** koos viitega käesoleva hindamisotsuse numbrile ja kuupäevale.

Arhiiviväärtuseta dokumendid hävitatakse ja hävitamine dokumenteeritakse vastavalt arhiivieeskirjale.

(allkirjastatud digitaalselt)

Hanno Vares
Rahvusarhiivi
hindamiskomisjoni esimees